

Phyllis ROSE

VIEȚI PARALELE

CINCI CĂSNICII VICTORIENE

Traducere de Dan Sociu

POLIROM
2021

Cuprins

<i>Introducere</i> (Sheila Heti)	7
<i>Mulțumiri</i>	13
<i>Prolog</i>	15
Jane Welsh și Thomas Carlyle	33
Effie Gray și John Ruskin	57
Harriet Taylor și John Stuart Mill	109
Catherine Hogarth și Charles Dickens	159
George Eliot și George Henry Lewes	213
Jane Welsh și Thomas Carlyle	261
<i>Postludiul I: Carlyle și teatrul de păpuși</i>	283
<i>Postludiul II: Carlyle și rebeliunea din Jamaica</i>	285
<i>O cronologie</i>	295
<i>Note</i>	303
<i>Bibliografie selectivă</i>	331
<i>Index</i>	341

La sfârșitul lui iulie 1842, când soții Dickens s-au întors, prietenii și copiii lor au fost copleșiți de bucuria revederii. Charley, copilul cel mai mare, a fost chiar tulburat din cauza bucuriei, fiind cuprins de spasme, așa că au fost nevoiți să cheme un doctor. Copiii se simțiseră bine în absența părinților, dar nu fericiți. În casa soților Macready era mai multă strictețe decât în casa familiei Dickens, astfel încât copiilor li s-a părut impecabilă, mohorâtă, cătuși de puțin veselă¹⁷. Vizitele pe care le făceau acolo în fiecare zi nu fuseseră plăcute. Așa că e ușor de imaginat fericirea lor la întoarcerea părinților.

În *My Father As I Recall Him (Tatăl meu așa cum mi-l amintesc)*, Mamie Dickens, care nu s-a căsătorit niciodată, avea să povestească ce tată minunat a fost Charles Dickens. Avea o fire domestică, spunea ea. Nu a existat nicicând un om atât de natural inclinat să-și găsească fericirea în treburile casei – și, cu cât devenea mai faimos, cu atât mai multă plăcere își găsea în cercul apropiaților, în special în copii. Se implica entuziast în toate pasiunile lor. Îi ajuta să-și decoreze camerele (pe care le inspecta zilnic). Le oferea tot felul de bunătăți. Organiza jocuri, întreceri sportive și aniversări. Însă geniul său în distrarea familiei era cel mai evident de Crăciun, sărbătoarea familiei *par excellence* – și, într-adevăr, chiar poveștile sale de Crăciun au contribuit la secularizarea și transformarea ei într-o celebrare a familiei.

Ajunul Bobotezei coincidea cu ziua de naștere a lui Charley, iar în 1843, după întoarcerea din America, Dickens a inițiat o tradiție, ca în ziua aceea să se facă numere de magie. El și Forster cumpăraseră echipamentul unui prestidigitator care voia să se lase de meserie și, împreună, Dickens ca iluzionist și Forster ca asistent, îi uimeau pe cei mici și pe cei mari deopotrivă în ajunul Bobotezei și la zilele de naștere din perioada sărbătorilor de iarnă. Dickens preschimba ceasuri în cutii de ceai, făcea monede să zboare prin aer, ardea batiste fără să le ardă. Făcea să dispară o păpușică, pentru ca apoi să reapară cu mici mesaje și vești pentru diferiți copii din public.

Dar cel mai spectaculos truc al său, momentul culminant al reprezentației, era să prepare într-o pălărie obișnuită o budincă cu prune.

Pe 26 decembrie 1843, Jane Carlyle a participat la una dintre aceste extravagante de Crăciun, o petrecere de ziua micuței Nina Macready. S-a ținut acasă la familia Macready, dar a fost organizată de Dickens, cel puțin în parte ca să-i înveselească pe doamna Macready și pe copii, deoarece capul familiei era plecat în turneu în America. Jane a considerat-o cea mai plăcută petrecere la care participase vreodată în Londra. Dickens și Forster, povestea ea, s-au ostenit atât de mult, încât erau learcă de transpirație și păreau amețiți după tot efortul lor. Dickens a făcut trucuri o oră întreagă și au fost cele mai bune văzute vreodată de Jane, mai bune și decât cele pentru care plătise bilet. Transforma batistele doamnelor în dulciuri. A preschimbat o cutie de tărâțe într-un porcușor de Guineea. După care, cunoscuta sa *pièce de résistance*, a turnat într-o pălărie ouă crude, făină și alte ingrediente necesare și, în câteva secunde, a scos o budincă cu prune, gata coaptă și aburindă, dinaintea ochilor măriți de uimire ai copiilor și adulților – chiar și ai scepticei foste frumuseți din Haddington¹⁸.

După magie au dansat. Uriașul domn Thackeray, bătrânul Jerdan de la *The Literary Gazette* și mulți alți domni din lumea artelor „țopăiau ca niște bacante”. Jane nu voia să danseze, deși Dickens o implorase să valseze cu el. Prefera să stea de vorbă. Așa încât pălăvrăgea vrute și nevrute cu Dickens, Thackeray, Forster și Maclise. După cină s-au dezlănțuit mai rău ca ori-când, aruncau pocnitori, beau șampanie și țineau discursuri. Jane era de părere că nicăieri în Londra, nici în cele mai aristocrate cercuri, nu erau mai mult spirit, mai multă strălucire și distracție ca în încăperea aceea, în acea seară. S-a propus un dans țărănesc. Forster a cuprins-o pe Jane Carlyle de după mijloc și a luat-o cu de-a sila la dans. Odată intrat în joc, trebuia să te miști, căci altfel erai izbit, ca pe o bandă de alergat. Camera era ticsită de lume. Jane a strigat: „Pentru numele lui

Dumnezeu, dă-mi drumul! O să-mi împrăștii creierii pe ușile rabatabile!". La care Forster i-a replicat: „Creierii tăi! Cui îi pasă de creierii tăi aici? Dă-i încolo!". Veselia tot creștea și creștea, ajungând (în viziunea lui Jane) la un nivel ce amintea de răpirea sabinelor, când cineva a observat că este miezul nopții. Toți s-au grăbit la garderobă. Însă Dickens era hotărât să continue distracția, așa încât a plecat acasă împreună cu soția lui, cu Thackeray și cu Forster.

Însă, chiar și când țopăia la ziua de naștere a Ninei Macready, dansând ca o bacantă și scoțând budinci cu prune din pălării, Dickens avea alte griji pe suflet. Sau, mai degrabă, avea griji de care încerca să uite țopăind ca apucatul. Tocmai se epuizase scriind *Poveste de Crăciun* și, în același timp, foiletoanele obișnuite din *Martin Chuzzlewit*. Avea aproape 32 de ani, cu șapte ani mai mult decât atunci când scrisese în același timp *Pickwick* și *Oliver*, apoi *Oliver* și *Nicholas Nickleby*. Devenea tot mai greu să scoată budincile astea din pălărie. În toți acești șapte ani, cu excepția călătoriei în America, un efort mare în felul ei, muncise ca un automat. Și pentru ce? Vânzările din *Martin Chuzzlewit* erau absolut dezamăgitoare. Iar *Povestea de Crăciun*, cu care credea că se va căpătui, îi adusese mai puțini bani decât se așteptase. Schimbase din nou editorii (se mutase de la Bentley la Chapman and Hall, iar acum de la Chapman and Hall la Bradbury and Evans) în speranța că-și va spori profiturile, dar nu reușise. Se supăra pe editori, rând pe rând, deoarece avea impresia că ei se îmbogățiseră de pe urma lui, iar el nu. Îl bântuia fantoma lui Sir Walter Scott, care murise falit¹⁹.

Avea responsabilități financiare enorme – îi întreținea nu doar pe Catherine și pe copii, ci, mai supărător, și pe părinții și frații lui. Tatăl lui, mai ales, era un chin pentru el, căci oricând se putea trezi că vine cineva cu o nouă datorie fără acoperire făcută de John Dickens. Le luase părinților o casă la țară, însă tatăl său, departe de a fi recunoscător, voia să stea la Paris sau la Londra. În cele din urmă, fără consimțământul fiului său, John Dickens a închiriat casa și a păstrat banii. Le scria

mereu editorilor și bancherilor fiului său și le cerea împrumuturi. Nu-l mulțumea nimic din ce făcea Dickens pentru el. „Mă gândesc la el zi și noapte; și chiar nu știu ce-i de făcut cu el. E limpede că pe cât facem mai mult pentru el, pe atât devine mai nerușinat și mai obraznic.”²⁰ Simțea că toți – tatăl, mama, frații – îl vedeau ca pe cineva bun de jumulit în folosul lor. Nu le păsa de el, văzându-l doar ca pe o vacă bună de muls. Pretențiile lor constante și teama că vor urma mereu altele îl deprimau, îi împovărau spiritul și-l distrăgeau de la muncă. Cel mai tare îl enerva că nu-i putea controla. Nu putea elimina acea sursă de necaz. „Sufletul mi se îmbolnăvește când mă gândesc la ei.”²¹

Era copleșit și de publicul său, care îi cerea mereu discursuri, favoruri, recomandări, sfaturi. Scria o duzină de scrisori pe zi și întotdeauna rămânea în urmă cu corespondența. În ultima parte a anului 1843 a început să tânjească să plece cu totul din Anglia. Voia să-și ia o pauză lungă și să plece în Franța sau în Italia, undeva unde viața nu era atât de scumpă. Poate, dacă închiria iar casa din Devonshire Terrace și trăia ieftin în străinătate, avea să mai reducă din cheltuieli, descurcându-se ceva mai bine. I se părea că, având în vedere faima și succesul lui, ar fi trebuit să trăiască deja ca un om bogat, însă descoperirea cu amărăciune că realitatea este alta. În mod îngrijorător, bătrânul dușman al economiei politice descoperise că, pentru el cel puțin, o variantă a principiului malthusian părea să fie adevărată. Era ca și cum cei dependenți de el se înmulțeau în progresie geometrică, iar resursele sale doar în progresie aritmetică. Mulțumit cu familia lui cu patru copii, simțindu-se deja împovărat financiar, acum aflase că soția sa este din nou însărcinată. Iar Catherine, fapt neobișnuit pentru ea, era posomorâtă, deprimată și speriată de naștere. Ceea ce nu era de mirare, când lipsa de entuziasm a soțului în privința sarcinii era atât de evidentă. „Ne gândim să sărbătorim Noul An cu încă un copil. Eu fac mereu invers decât împărații din basme și-i rog pe zei să nu se deranjeze: sunt destul de mulțumit cu

ceea ce am. Însă ei sunt *atât* de generoși când prind *cu adevărat* drag de cineva!"²² Francis Jeffrey Dickens, al cincilea copil al lor, s-a născut la începutul anului 1844. Alți cinci aveau să-i urmeze până în 1852.

Dickens dezamăgit

Nu știm sigur ce a determinat-o pe doamna Henry Winter, după o tăcere de 24 de ani, să ia legătura cu bărbatul care fusese îndrăgostit de ea până peste urechi și pe care-l respinsese când erau amândoi tineri, dar știm ce efect a avut scrisoarea ei asupra lui. Charles Dickens a recunoscut caligrafia femeii pe care o știa sub numele de Maria Beadnell în anii de dinainte de căsătorie, înainte să devină faimos și un romancier de succes. „Trei sau patru și încă douăzeci de ani s-au risipit ca un vis și am deschis-o cu emoția tânărului meu prieten David Copperfield când era îndrăgostit.”²³ I-a răspuns cu o scrisoare lungă – și încă una, și încă una. I-a mărturisit adevărul gândurilor sale: trecuseră 24 de ani și era îndrăgostit din nou de Maria Beadnell, cea de la 18 ani.

Gândindu-se la rolul pe care ea l-a jucat în viața lui, a devenit convins că ea îi fusese eroina. Nu se îndrăgostise de nimeni cum se îndrăgostise de ea. Inspirase în el toată imaginația, energia, pasiunea, aspirația și determinarea pe care le avea. Ea era motivul pentru care se străduise să iasă din sărăcie și din anonimat. Ar fi făcut orice pentru ea – și-ar fi dat și viața. Ea ar fi trebuit să-i fie recompensă. Dar îl respinsese. Dezamăgirea lui fusese atât de mare, încât, privind-și viața retrospectiv, Dickens gândea că-i înăbușise o dimensiune a naturii sale. Niciodată, de la refuzul Mariei, nu mai reușise să-și manifeste pe deplin afecțiunea – doar față de copiii săi și numai când erau foarte mici.

Doamna Winter nu a fost șocată văzându-se transformată în eroina vieții marelui romancier. Valul lui de emoții a inspirat,

din partea ei, mărturisirea unor sentimente similare. Și ea era la vârsta de mijloc și, fără îndoială, ca și Dickens, se gândea la viața pe care ar fi putut-o avea, simțind că cea pe care o alesese îi era cumva limitată, și investea calea pe care nu o alesese cu strălucirea romantismului. Chiar și doamne respectabile, având ca soți prosperi oameni de afaceri și două fiice fermecătoare, ar putea simți impulsul, pe la 30 sau 40 de ani, să reia legătura cu un iubit din trecut, să creadă că, dacă ar fi ales-o pe persoana respectivă, lucrurile ar fi fost mai bune, să se întrebe dacă ar putea să șteargă trecutul, să se întoarcă la punctul de răscruce și să încerce din nou. Viața trebuie să-i fi părut o glumă foarte amară doamnei Winter, care-și alesese soțul pe criterii de prudență și care, din prudență, îl respinsese pe unul dintre cei mai de succes bărbați ai timpului cu doar doi ani înainte ca succesul lui să devină evident. Ce plăcut trebuie să fi fost să creadă că el încă o iubea, că imaginea ei, dragostea lui pentru ea erau la baza a tot ce realizase, după cum spunea el!

Doamna Winter era mai cu picioarele pe pământ decât Dickens. Îl avertizase, când acesta insistase să aibă o întâlnire secretă, fără partenerii lor, că „a rămas fără dinți, e grasă, bătrână și urâtă”²⁴, însă el nu o crezuse. Era adevărat că soția lui, Catherine, care avea 40 de ani, în vreme ce Maria avea 45, îmbătrânise și se îngrășase – și era plictisitoare, toantă și apatică. Dar ea era un caz neobișnuit, o femeie din cale-afară de enervantă. Dacă îmbătrânise urât era din vina ei; ceva putred în caracterul ei se manifesta în corp. Maria Beadnell – fermecătoarea, copilăroasa, vesela Maria – nu ar fi putut să îmbătrânească.

S-au întâlnit, după cum stabiliseră, într-o duminică, la o oră când Catherine Dickens nu era acasă. Doamna Winter a ajuns la reședința familiei Dickens între orele 3 și 4, a întrebat de doamna Dickens, i s-a spus că e plecată, dar că domnul Dickens este acasă. Însă fantezia unui nou început cu dragostea tinereții sale a fost spulberată dintr-o privire. Poate că undeva dincolo de trupul masiv al doamnei Winter era o tânără